Речник на диалектните думи

Адет тур. 'навик, обичай'.

Аджемия тур. 'неопитен, новак'.

Алтын тур. 'злато, жълтица'.

Аратлик, аретлик *тур.* 'побратим, приятел, познайник, другар'.

Аркадаш тур. 'побратим, другар'.

Артелчик *рус.* 'отговорник на военен хранителен склад'.

Ат тур. 'жребец'.

Атлаз тур. 'вид лъскав копринен плат'.

Аферим тур. 'отлично, браво'.

Ашколсун тур. 'браво, отлично'.

Байрак, байряк тур. 'знаме'.

Бакър тур. 'мед, меден съд, медни пари'.

Балтаджия тур. 'брадвар'.

Бафир 'много, доста, бая'.

Бахча тур. 'зеленчукова градина'.

Баш тур. 1. 'тъкмо точно'; 2. 'главен, пръв'.

Башка тур. 'отделно, настрана'.

Беглик *тур.* 'данък за овце, хлащани на бег'; 'даром, безплатно'.

Бегликчия тур. 'лице, което събира данъка беглик'.

Бендисвам 'харесвам'.

Бердана 'модел американска пушка'.

Бешлик *тур.* 'сребърна пара, която струва пет гроша'.

Билюк тур. 'стадо'; 'чета, дружина'.

Билюкбашия myp. 'глава на един билюк, на чета, войвода'.

Блъвам, блъввам, блъвувам, блъвнувам *диал.* 'повръщам'.

Боаз тур. 'планинска теснина, проход, долина'.

Бозав диал. 'сивокафяв'.

Бозгун *тур*. 'размирен'.

Бойлия тур. 'дълъг, висок'

Боллук тур. 'изобилие, благодат, берекет'.

Борч разг. 'паричен дълг'.

Бразна 'бразда, изоран плитък дълъг ров в нива'.

Будала тур. 'глупак, ахмак'.

Букаи тур. 'вериги за спъване на кон, окови'.

Булгария *диал*. 'вид голяма тамбура'.

Булгур *тур*. 'едро смляно жито'.

Булика, була 'раст. див мак, кадънка, Papaver rhoeas'; 'раст. кадънка, турта, чалма, Tagetes erecta'.

Бурма *тур*. 'винт, витло'.

Бурмалия *тур.* 'което е на винт, на витло, витленик'.

Бурчак *тур.* 'раст.глушина, Vicia Cracca'; 'раст. уров Vicia ervilia'.

Бърдо 'въздълъг рид'.

Вис, висове 'връх на планина'.

Гавазин, гаваз, кавас *тур.* 'особени полицейски служители'.

Гайдуница 'част от гайдата; тънка, къса цев, сплескана в единия край, свири с остър глас'.

Гемиджия тур. 'който кара гемия, моряк'.

Гемия тур. 'кораб с платна'.

Гергеф *тур.* 'рамка за опъване на тъкан, върху която се бродира'.

Герджик тур. 'спретнат, напет, гиздав'.

Герен, геран *тур.* 'кладенец, от който водата се вади с кобилица, закрепена на високо дърво'.

Гиди тур. при обръщение 'ах ти, немирнико'.

Гидия *тур*. 'смел, решителен и своеволен млад човек'.

Гришка *диал.* 'горна антерия дълга колкото сукман'.

Губер 'килим; вълнена черга за постилане и завиване'.

Гюзел *тур*. 'хубав'.

Гявур, гяур тур. 'неверник'.

Давалия *тур.* 'оспорван, спорен, по който има претенции'.

Давия тур. 'съдебно дело, иск, тъжба'.

Далга тур. 'вълн'а'.

Дам тур. 'обор'.

Дарак *тур*. 'уред за ръчно влачене на вълна и памук; чепкало'; 'даракчийница'.

Дармадан тур. 'разнебитено, развалено'.

Дели *тур.* 'буен, палав, луд'; пред собствено име 'безумно храбър, юнак'.

Делия тур. 'буен човек, луда глава, юнак'.

Дема гр. 'връзка на глава на жена, забрадка, чембер'.

Дерменджия тур. 'воденичар'.

Джандар, джандарин тур. 'стражар, полицай'.

Джанъм *тур.* Частица за свойско обръщение към близък със значение "душо моя"; употребява се често, когато се говори някому на молба, на предумване или разпалено.

Джелеп, джелепин тур. 'търговец на добитък'.

Джендем тур. 'ад, пъкъл'.

Джинс тур. 'род, порода'.

Дикисвам гр. 'дарявам'.

Дилбер тур. 'хубав, красив, гиздав, очарователен'.

Дост тур. 'приятел, познайник'.

Драгоман, драгоманин *гр.* 'водач на дружина работници или жътварки'.

Дувар тур. 'зид, стена'.

Дудум *тур*. 'моя хубавице'.

Душен 'благоуханен, ароматен'.

Дюлгер, дюлгерин *тур.* 'строителен работник, зидар'.

Ексик тур. '(за камък) становит'.

Еня ме е гр. 'грижа ме е'.

Ерлия, ярлия тур. '

Желва 'костенурка'.

Замбак, зъмбак 'цвете Lilium candidum', 'раст. златовръх, Lilium martagon', 'раст. крем, Iris graminea', 'раст. перуника, Iris germanica'.

Зарар тур. 'загуба, вреда, щета'.

Зарзала, зарзалия *гр.* 'дърво и плод Prunus armeniaca; кайсия'.

Заюсвам, заюснувам 'заспивам'.

Зеде, зидя тур. 'излишно, в повече'.

Зенгин, зенгинин тур. 'богаташ'.

Златор, златур 'стратул, раст. Amaranthus paniculatus'.

Зорлен тур. 'насила, силом, със зор'.

Зулум тур. 'пакост, обир'.

Икиндия *тур.* 'следобед, привечер; следобедна закуска'; 'часът тъкмо на половината на времето от пладне до заход слънце'.

Истиндак, истинтак *тур.* 'съдебен разпит, съдебно следствие, показания'.

Кабил тур. 'възможно'.

Кавак *myp*. 'явор, Acer', 'бяла топола, Populus alba', бреза 'Betula alba'.

Кавга тур. 'караница, крамола, свада'.

Каврама тур. 'вид сърп, коса за жътва'.

Кадия тур. 'съдия'.

Кадълък тур. 'област, управлявана от кадия'.

Кадъна тур. 'туркиня, була, ханъма'.

Казастра 'вид данък'.

Казъм тур. при обръщение 'мое момиче, дъще'.

Каик тур. 'ладия, лодка'.

Каил *тур.* 'съгласен, склонен'. "Ставам каил", "каил съм" 'приемам, съгласявам се'. Кайдисвам, кайдисувам тур. 'погубвам, убивам'.

Кайрак *тур.* 'каменист рът с трева и дребни храсти'.

Каламфир, каланфир, калафир *гр.* 'карамфил, цвете Dianthus'.

Калдъръм *тур.* 'груба каменна улична или дворна настилка'.

Калевра тур. 'вид плитки кожени обувки'.

Калезма гр. 'покана за семейно тържество'

Калесвам, калесувам *гр.* 'каня, викам сватба, годеж и пр.'.

Калец, калци 'дълъг плетен или шит чорап без ходила; чорап; терлици'.

Калцун, калцуни 'вид чорап като обувка, ушит от аба или шаяк'.

Канджа *тур.* 'въдица, кука', 'остра желязна кука за задържане плата на коляното на шивача при шев'.

Кардаш *тур*. 'брат'.

Касаба тур. 'малък град'.

Катлък 'оскъдица'.

Каул, кавул тур. 'договор, съгласие, споразумение'.

Кел *тур*. 'струпеи, болест по главата на човека'; 'вид цвете'.

Кемер *тур.* 'кожен пояс или кесия за носене и пазене на монети'.

Керванбашия 'водач на керван'.

Керель 'килер'.

Кескин *тур.* 'остарял, резлив, лют', прен. 'сприхав, нервен'.

Кефлия *тур.* 'развеселен, пийнал'.

Кехая *тур.* 'главен овчар, селски глашатай; овчар; надзирател; стопанин на голямо стадо овце'.

Кило тур. 'мярка за зърнени храни'.

Кипчак 'черпак'.

Киреч тур. 'вар'.

Кирия *тур*. 'наем, плата за превозване на стоки или пътници'.

Клинец 'особен гвозд, с който се подковава добитък'.

Кодош, кодошка, кодошница 'сводница'.

Козяк 'черга, постелка'.

Колак 'кравай, геврек'.

Конак тур. 'място за отсядане и почивка'

Кондисвам, кондисувам *тур.* 'спирам на стан, на конак, отсядам'.

Кондур, кундур тур. 'обувка'.

Копен 'куп, снопи'.

Копраля 'дълъг оратен остен, на дебелия край с лопатка за чистене ралото от кал, на тънкия - с бодилка да подкарва воловете'. Кория тур. 'малка гора, гора, бранище'.

Коруджия, куруджия тур. 'пъдар, горски пазач'.

Кръвен 'угоен, едър'.

Кръвнина 'убийство, проливане на кръв, погубване'; 'глоба за убийство, за погубване на човек'; 3. 'кръв, род, потекло, коляно'.

Кузум *тур.* диалектно галено обръщение към дете или по-млад човек. - От *тур.* kuzum букв. 'мое агне'.

Куйрук тур. 'опашка'.

Курна 'корито под чешма в баня, от което се гребе вода за миене'.

Курназ 'горделив, надут, дързък'.

Къделя 'извлачена вълна, която се прикачва на хурка, за да се преде'.

Къскънджия *тур.* завистник, скъперник, ревнивец'.

Кьор, кьорав тур. 'сляп'.

Кьоше тур. 'ъгъл'.

Кюприя, киприя тур. 'мост'.

Кюрпе тур. 'млад, крехък, деликатен'.

Кючук *тур.* 'малък'.

Кяр тур. 'печалба, придобивка, облага'.

Лакерда 'вид морска риба, Salmo salar, Sarda sarda'.

Ластар 'младо клонче, филиз'.

Лаф тур. 'дума, приказка, разговор'.

Левент 'строен едър и силен момък, здравеняк'.

Лемеж 'железен ралник на рало или плуг, палешник'.

Лескам 'лъщя, бляскам'.

Лефтер, левтер гр. 'ерген, свободен, неженен'.

Лехуса *гр.* 'родилка'.

Либаде тур. 'къса горна дреха, подплатена с памук'.

Лих 'комуто всичко е криво, всичко му е мъчно, с нищо не може да му се угоди; капризен, крив; своенравен, причудлив; хитър, дяволит, лукав, коварен'.

Люрвам 'изписвам'.

Маждрак, мъздрак *тур.* 'копие, щит на пушка'.

Маламен гр. 'златен, позлатен'.

Мангър тур. 'някогашна дребна медна монета'.

Маргарит, маргарец *гр.* 'скъпоценно зърно, което се вади от някои миди, перла, бисер'.

Мартак, мертек *тур*. 'греда'.

Масраф тур. 'разноски, разходи'.

Махмудия *тур.* 'жълтица от времето на султан Махмуд със стойност 25 гроша'.

Махмуз тур. 'шпора'.

Махрама тур. 'голяма кърпа за глава'.

Машалла тур. за изказване на похвала 'браво'.

Мерджан тур. 'корал, мъниста; коралов'.

Мерджанлия тур. 'мерджанов, коралов'.

Мермер гр. 'мрамор; мраморен'.

Месал гр. 'кърпа; кърпа, с която се постила хляба да втаса'; 'покривка за маса'; 'четвъртито платнище, в което се увива нещо, бохча'.

Мест 'чехли'.

Молла *тур*. 'мохамедански верси съдия; съдия в голям град; мохамедански проповедник'.

Момия, мумия 'кърпа за глава, забрадка'.

Мурафет тур. 'умение, майсторство, изкуство'.

Мухлив 'плесенясал, мухлясал'.

Мухтарин, мухтар *тур.* 'селски първенец, кмет', 'местен старейшина'.

Мюлк тур. 'недвижим имот', 'богатство

Мязам 'приличам'.

Навой 'ивица плат, която се навива на крака под коляното, за да предпазва от студ'.

Навуща 'четвъртити парчета от дебел вълнен плат, с които се увиват краката от стъпалото до коленете при носене на цървули'.

Натепвам, натепувам 'пребивам'.

Нахтар *тур*. 'ключ'.

Нефелен, нехвелен, нефелит 'болнав, нездрав, пош'

Нича 'навеждам главата си'.

Нишан тур. 'знак, белег; цел, прицел'.

Одая тур. 'стая, гостна, килер; спалня'.

Ока 'мяра за тежина, равна на 1283 грама, употребявана и като мярка за вместимост, количество, равно на това тегло'.

Оман 'едро тревисто растение с жълти цветове, подобни на маргаритка, Innula helenium, чернокос', 'раст. Telekia speciosa'.

Оружи се 'въоръжи се'.

Осен 'дърво ясен, Fraxinus'.

Павур 'съд за течности'.

Пазвант тур. 'нощен пазач, пазач'.

Пайвант *тур.* 'въже, с което спъват преден и заден крак на кон, когато пасе'; 'кол за завързване на добитък при паша'.

Папуци 'меки кожени обувки'.

Пармак *тур*. 'напречна пръчка на прозорец или ограда'.

Пармаклия *тур.* 'пармаклък, направено от пармапи'.

Парясвам *гр.* 'изоставям съпруг, съпруга, развеждам се'.

Парясник гр. 'изоставен съпруг'.

Пастрок 'втори баща, баща на доведено дете'.

Пастърма тур. 'пастарма, осолено сушено месо'.

Патърдисвам 'вдигам глъчка, врява, правя патърдия'.

Педавра 'тънка чамова дъска'.

Пенджер, пенджера тур. 'прозорец'.

Перперица 'пъдпъдък'.

Петал, петало 'подкова'.

Петмез тур. 'сварен сгъстен сок от плодове'.

Пехливан, пехливанин тур. 'борец, силен човек'.

Пишман съм, ставам пишман *тур.* 'кая се, разкайвам се'.

Повратки 'обичай да си ходят на гости роднините на младоженците първите дни след сватбата'.

Повясмо, повесмо 'извлачена вълна, лен, коноп или памук, колкото се завързва на един път на хурката'.

Поганец 'човек, който има друга, нехристиянска вяра; езичник'.

Полугар 'зимна кошара, сая, агъл'.

Полюлейка 'връв, с която се люлее люлката'.

Полязвам, полизам 'обичай да се спохождат къщите от деца по Игнажден и да се пожелава изобилие от животни'.

Полязник 'който полязва на Игнажден или на друг празник'.

Постал 'обувка, чехъл'.

Потирвам 'спускам се след някого, подгонвам, пропъждам'.

Поюв 'повой, пелена'.

Праматар, праматарин *гр.* 'търговец на дребни стоки: басми, платна, платове, коприни и пр.; търговец, който ходи из селата да продава дребни стоки; амбулантен търговец'.

Прахан 'влакнесто сухо вещество от дървесна гъба, която се слага на кремък и се запалва от искрите на огнивото'.

Предебвам, предебям 'дохождам, приближавам се до нещо полека, издебвам'.

Принос 'дар, който носят на сватба: ядене, пиене, дрехи'.

Пряпор, пряпорец, прапор 'знаме, байряк; сватбено знаме'.

Пустосвам, пустосувам 'кълна, проклинам'.

Първескиня 'жена или самица, която ражда за пръв път'.

Разтирвам, разтирям 'разгонвам, разпръсвам'.

Ракита 'pact. Salix purpurea'; 'pact. върба, Salix'.

Рача 'искам, желая'.

Резекия тур. 'вид десертно грозде'.

Ремизен *тур*. 'ален'.

Ресен 'който има реси'.

Роговчица 'овен'.

Романия, румания, руманя 'ходене на работа другаде; гурбет'.

Руба тур. 'облекло, дреха'.

Рубе, руби тур. 'дребна златна монета'.

Руда 'овца с остра вълна'.

Ружа 'градинско цвете, раст. Althaea officinalis'.

Ручок 'храна, ядене, закуска'.

Ръжен 'желязна лопатка, с която ринат огън; железен или дървен прът, на който пекат набучено месо'.

Ръженица 'едра ръжена слама'.

Ръкойка 'хватка класове, колкото жетвар може да ожъне с един мах; стиска'.

Ръченик 'дълга кърпа тестемел, на двата края везана и със ресни; с нея се забраждат някъде млади булки, като оставят двата й края да се спускат по гърба им; чембер'; 'дълга кърпа за глава'.

Саде тур. 'само, толкова'.

Сайбия тур. 'собственик, стопанин'.

Сайван *тур.* 'навес за сено, слама или земеделски сечива'; 'заслон, сушина, навес'.

Сакън *тур*. 'недей; недейте; пази се, внимавай; по никой начин; не бива'.

Салхана тур. 'кланица, скотобойна'.

Сарай *тур*. 'богато обзаведена къща на турски големец, палат'.

Сарафин, сараф *тур.* 'човек, който се занимава с размяна на пари'.

Сардисвам, сардисувам *тур.* 'заграждам от всички страни, обкръжавам'; 'заобикалям'.

Сахан тур. 'медна чиния; меден разлат съд, блюдо'.

Сахат тур. 'час; часовник'.

Сая *тур*. 'подслон, навес; зимна кошара за овци и кози'.

Сборувам 'говоря, разговарям, приказвам'.

Сгледа 'оглеждане на мома за женитба'.

Сглядник 'човек, който сглядва мома; сватовник'.

Сгода 'годеж'.

Севда тур. 'любов'.

Сеир *тур*. 'гледане, наблюдаване; зрелище; удоволствие'.

Сеймал - диалектна форма от "сегмал" 'дойно стадо овне'

Сеймен *тур.* 'турски войник на полицейска служба; заптие, пандур, стражар'.

Сербез тур. 'смел, дързък, наперен, мъжествен'.

Серес 'бряз; с бяло петно на челото и опашката'.

Сермия тур. 'капитал'.

Силях тур. 'оръжие; пояс за носене на оръжие'.

Симид 'малко хлебче, приготвено от бяло брашно със специална мая; кифла'.

Синор гр. 'граница, межда, слог'.

Сирица 'овца, която се дои за сирене'.

Скитасвам гр. 'забелязвам, съглеждам, зървам, съзирам'.

Соба тур. 'стая за спане, гостна стая; печка за отопление'.

Собат *тур.* 'гощавка с ядене и пиене, с веселие; пир, събрание'.

Соват *тур.* 'лятно пасище на планина, пасище; водопой'.

Сокак тур. 'улица; път'.

Спотирвам, спотирям 'изогонвам, подгонвам'.

Стволоват 'който има много клонове, клонест, кичест'.

Стратул, стратор, стратул 'градинско растение с червен кичест цвят, Amaranthus paniculatus'.

Стърга 'тесен проход, през който пропускат овцете при доене'.

Субаш *тур*. 'пъдар, полски пазач'; 'длъжностно лице в местната турска администрация, на което е било възлагано събирането на данък десятък'; 'рабонтик в голям чифлик, помощник на кехаята'.

Сукар 'тънко силно усукано въже'; 'връв за връзване на цървул и навуща'.

Табихет, табиет, табехет *тур.* 'характер, нрав, природа; навик'.

Табия тур. 'окоп, укрепление'.

Табор *тур*. 'турско войсково поделение, полк, дружина'.

Таман, тамам *тур.* 'тъкмо, точно, ни повече ни помалко, достатъчно, по мярка'.

Тамах 'алчност, скъперничество, лакомия'.

Танадисвам тур. 'съглеждам, съзирам, забелязвам'.

Тархана *тур.* 'стрито тесто на зърна и изсушено за готвене', 'каша, приготвена от такива зърна'.

Тестемел *тур.* 'кърпа; везана кърпа; кърпа за забраждане'.

Тлака 'седянка; межия; работа на чорбаджийска нива'.

Трапен 'неокопитил се, неразмислил след някакво приключение'.

Тузла тур. 'солник, солено блато, солено езеро'.

Тулум, толум 'мех, одрана кожа от животно, която служи за съд'; 'корем, търбух, шкембе'.

Туч тур. 'сплав от желязо и мед'.

Търпанджия 'косач'.

Уврат 'мярка за земя, 1600 кръстати крачки'.

Угич 'овен, който води стадо, водич'.

Уйгун тур. 'удобен, нагласен, тъкмо'.

Уйдурма тур. 'нарочно направено, скроено нещо'.

Укроп 'подсладена с мед или захар ракия, с която служат сутринта в понеделник след сватбата; блага ракия'; 'времето, когато се пие укропът'.

Файда тур. 'полза, облага, печалба'; 'лихва'.

Фередже *тур*. 'наметало, покривало за главата и лицето на мохамеданките'; 'кадънско було, яшмак'.

Ферман тур. 'султанска писмена заповед, указ'.

Фидан, фиданка *тур.* 'младо и тънко овощно или горско дръвче'; 'издънка, израстък, филиз'.

Фуста *гр.* 'пола, женска дреха от кръста надолу; долната част на фустан'

Фустан гр. 'рокля от груб домашен плат'.

Хабер тур. 'вест, известие'.

Хаван *тур.* 'метален съд за чукане на твърди вещества (захар, орехи, лекарства и пр.)'; в случая със значение 'бронзов'.

Хайка диал. 'другарка, посестрима, приятелка'.

Хакъ *тур*. 'данък'.

Халал тур. 'просто, простено'; 'от сърце, без жал'.

Халам 'хващам, задирям, безпокоя, задявам'.

Халия тур. 'черга, губер, килим'.

Хамам *тур*. 'ограда, направена да се пали, за да се къпят в нея; баня'.

Ханъма, ханъмка *тур.* 'женена туркиня; кадъна, буля'.

Харем *тур.* 'женското отделение на мохамеданска къща'; 'жените на един мохамеданин'.

Харен 'добър, хубав'.

Харизвам гр. 'подарявам'.

Хатър тур. 'воля, желание, щение'.

Хергеле тур. 'стадо коне'.

Хисар тур. 'укрепление, крепост'

Холан тур. 'момче'.

Хурка 'дървен инструмент за предене с вързана на нея къделя, която се втъква в пазвата под мишницата'.

Чавгън 'мъгла, придружена от ситен дъжд'.

Чаир *тур*. 'ливада, лъг'.

Чакъм тур. 'чикъм, пост, поста на нива'.

Чакър тур. 'шарен, грив'.

Чапкън, чапкънин *тур.* 'развратен, разпуснат човек'; 'уличник, женкар, развратник'; 'лудетина, немирник, безделник'.

Чардак *тур*. 'покрита част от етаж на сграда, отворена предимно към слънчевата страна и към двора; вид балкон, трем, пруст'.

Чафутин, **чифутин** *тур*. 'евреин'; прен. 'страхливец'.

Чеиз *тур*. 'дрехи, постелки, завивки и друга покъщнина, които донася невеста в дома на съпруга си при задомяване; невестински дарове; прикя, зестра'.

Чембер тур. 'забрадка за жени'; 'железен обръч'.

Ченгел тур. 'кука за окачване'.

Черясло *тур.* 'дебело желязо, с което чукат сол; 'нож на плуг за оране'.

Чиляк 'човек'.

Чимшир *тур*. 'вечнозелен храст, отглеждан като декоративно растение, раст. Buxus sempervirens'.

Чина 'чичова жена; стрина, леля'.

Чифчилик тур. 'земеделие'.

Чифчия *тур.* 'наемател на чифлик'; 'земеделец, орач'.

Чобанин, чобан тур. 'овчар'.

Чорбаджия *тур.* 'заможен, богат човек'; 'големец, господар, първенец, старейшина'; 'владетел, стопанин'.

Чул тур. 'покривка за кон или добиче'.

Шайка тур. 'лодка, гемия, ладия'.

Шалав 'луд, бесен'.

Шантеклер ϕp . 'вид модна рокля'; 'жена с такава рокля'.

Шаяк *тур*. 'груб вълнен плат за горни дрехи; тънка аба'.

Шикалка 'шишарка'.

Шилегарин, шилегар 'овчар, който пасе шилета'.

Шиник *тур.* 'дървен цилиндричен съд, който служи за ярка на зърнени храни (8-10 кг.); кутел, крина'.

Ширит тур. 'лента, ивица, шнур'.

Юлар *тур.* 'водило на оглавник; поводник на добитък; оглавник'.

Юнец 'млад, още невпряган вол'.

Юрт *тур*. 'празен, запустял двор между къщи; място на изгорели сгради'.

Ябанджия тур. 'чужденец'.

Яблан, аблан 'вид дърво; яблен; ябленово дърво'.

Язма тур. 'тынка, пъстра забрадка'.

Яр тур. 'стръмен бряг'.

Яхър, ахър *тур.* 'обор, дам, конюшница'.